

การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์บทละครวิทยุของคณะกันตนา

วรุฒิ ทัดบรรทม* และวรสิริ วัดเข้าหลาม**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ (1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของเนื้อหาบทละครวิทยุคณะกันตนา (2) เพื่อศึกษาคุณค่าของเนื้อหาของบทละครวิทยุคณะกันตนาในด้านที่สะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรมและค่านิยมของคนในสังคม (3) เพื่อศึกษากลวิธีการประพันธ์ด้านศิลปะการใช้ภาษา และศิลปะการแสดงออกจากเสียงของบทละครวิทยุคณะกันตนาโดยใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ประพันธ์บทละครวิทยุคณะกันตนาเกี่ยวกับ กระบวนการผลิตผลงานสร้างสรรค์ บทละครวิทยุคณะกันตนาทั้งในด้านแรงบันดาลใจอันเป็นที่มาของเรื่อง ขั้นตอนการเขียน และกลวิธีการประพันธ์รวมถึงการศึกษาวเคราะห์เนื้อหาของบทละครวิทยุคณะกันตนาที่คัดสรรจากเรื่องที่ได้รับค่านิยมจากผู้ฟังในช่วงระยะเวลากว่า 30 ปี ที่ดำเนินการผลิตละครวิทยุของคณะกันตนา จำนวน 5 เรื่องโดยเป็นแนวภูตผี 3 เรื่องและแนวสะท้อนสังคม 2 เรื่อง โดยผลการศึกษาเป็นดังนี้

(1) บทละครวิทยุคณะกันตนาเป็นบทประพันธ์สร้างสรรค์ของนักประพันธ์ 2 ท่าน คือ คุณประดิษฐ์ กัลย์จาฤก และภรรยาของคุณสมสุข กัลย์จาฤก โดยได้รับแรงบันดาลใจจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้แก่ เพลง ข่าว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่มีผู้เล่าให้ฟัง ตลอดจนประสบการณ์ชีวิตและจินตนาการของผู้ประพันธ์เอง โดยวางโครงเรื่องจากประเด็นหรือแนวคิดที่ได้จากแหล่งข้อมูลอันเป็นที่มาของเรื่อง

(2) บทละครวิทยุคณะกันตนาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ที่มีองค์ประกอบร่วมที่ไม่แตกต่างจากวรรณกรรมประเภทนวนิยาย และเรื่องสั้น อันได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทบรรยาย และบทสนทนา

(3) เนื้อหาของบทละครวิทยุคณะกันตนามีคุณค่าทางวัฒนธรรม สังคมวิทยา และจริยธรรม โดยสะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรม และค่านิยมของคนในสังคม รวมทั้งสะท้อนปัญหาสังคม ปฏิกฝงและส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ผู้ฟังคือคนในสังคมด้วย

(4) บทละครวิทยุคณะกันตนามีกลวิธีการประพันธ์ที่สะท้อนการสื่อสารด้วยศิลปะด้านภาษาและศิลปะทางการใช้เสียงที่สอดคล้องกับลักษณะและวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของบทละครวิทยุ

คำสำคัญ : กระบวนการสร้างสรรค์ บทละครวิทยุ บทประพันธ์สร้างสรรค์ ศิลปะการเล่าเรื่อง

* วรุฒิ ทัดบรรทม อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมการผลิตสื่อ สถาบันกันตนา

** วรสิริ วัดเข้าหลาม อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมการผลิตสื่อ สถาบันกันตนา

Abstract

This qualitative research was conducted with three objectives: 1) to analyze the content of Kantana's radio drama scripts, 2) to study the value of the drama scripts which reflect people's ways of life, cultures, and social values, and 3) to study the composing strategies including art, the use of language, and performing art through voices performing the drama scripts. The data were collected through in-depth interviews of the scriptwriters. The interviews covered the creation process including inspiration, writing process, and composing strategies. Five drama scripts, which have been popular in the past 30 years, were selected for this study. Three of them are gothic dramas and the other two are dramas that reflect social issues. The results of the study are as follows:

(1) There are two scriptwriters, Pradit Kanjaruek and his wife, Somsuk Kanjaruek, who composed the selected drama scripts. Their motivations arose from several sources such as songs, news, true events told by other people, as well their own experiences and imagination. The structures of the stories were created by concepts and issues derived from those sources.

(2) Kantana's radio drama scripts share the same elements as those of novels and short stories, including themes, plots, characters, settings, descriptions, and dialogues.

(3) The content of Kantana's radio drama scripts offers cultural, sociological, and ethical values. It also reflects social problems and instills as well as promotes

morals in audience.

(4) Kantana's radio drama scripts were created through composing strategies which reflect communication by language art and voice art, corresponding to features and the culture of Thai language use. This also corresponds to the concepts of elements of radio drama scripts.

Keywords: creation process, radio drama script, creative writing, narrative art

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ละครวิทยุเป็นศิลปะการแสดงรูปแบบหนึ่งที่ใช้ “เสียง” เป็นสื่อในการนำเสนอเรื่องราว พฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ เสียงดังกล่าวได้แก่ เสียงบรรยาย เสียงสนทนา เสียงดนตรี และเสียงประกอบอื่นๆ ถ่ายทอดผ่านสื่อวิทยุ ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้ายคลึงไปตามจินตนาการของตนจากเสียงที่ได้ยิน ละครวิทยุจึงเป็นรายการบันเทิงประเภทหนึ่งของสื่อวิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นสื่อที่มีอิทธิพลสูง เนื่องจากวิทยุกระจายเสียงสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกระดับชั้น ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสภาพท้องถิ่น โดยไม่จำกัดความรู้ และระดับการศึกษาของผู้รับฟัง นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่มีราคาถูกเมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ โดยสามารถเป็นช่องทางในการเผยแพร่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และส่งผลกระทบต่อผู้ฟังทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติ การเพิ่มพูนความรู้อันนำไปสู่การพัฒนาทักษะในการปฏิบัติหน้าที่

ในยุคที่การสื่อสารมวลชนของไทยมีเพียงสื่อวิทยุ ละครวิทยุนับเป็นสื่อบันเทิงที่ได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างกว้างขวาง ละครวิทยุเป็น “อาหารหู” ที่เป็นเครื่องประเทืองอารมณ์ในชีวิตประจำวันของคนทุกคนชั้นเพราะผู้ฟังสามารถทำอย่างอื่นได้ในขณะที่ฟัง แม้ผู้พิการทางสายตาหรือผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกก็ฟังละครวิทยุได้อย่าง

ผลิตเพลินเช่นเดียวกับคนปกติที่สำคัญละครวิทยุ เป็นสื่อบันเทิงแขนงหนึ่งที่เป็นประวัติศาสตร์งาน นิเทศศาสตร์ของไทยและมีบทบาทสำคัญนับแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะนอกจากเป็นศิลปะการแสดง ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความสุขสนานเพลิดเพลินแล้วยัง เป็นสื่อในการพัฒนา “คน” และแก้ปัญหาสังคมด้วย เช่น รัฐบาลยุคต่างๆ ตั้งแต่ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นมา เคยใช้ละครวิทยุเป็นเครื่องมือต่อต้าน คอมมิวนิสต์และผู้ก่อการร้าย ป้องกันอาชญากรรม ปราบปรามและต่อต้านยาเสพติดให้โทษ นอกจากนั้น ยังมีผู้ใช้รูปแบบละครวิทยุเป็นสื่อในการให้ความรู้ เกี่ยวกับสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน ที่อยู่ห่างไกลความเจริญอีกด้วย อาทิ ความรู้เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ และการปฐมพยาบาล เป็นต้น

กล่าวได้ว่าละครวิทยุนับเป็นสื่อบันเทิงที่ ทรงคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และ กลวิธีการประพันธ์ กล่าวคือบทละครวิทยุสร้างมุมมองในการคิดเชิงวิเคราะห์ วิจารณ์ และประเมิน คุณค่าพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกแต่ต่างกัน ไปตามวิถีชีวิต วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมใน ด้านศิลปะการแสดง บทละครวิทยุทำให้ผู้ฟังประทับใจด้วยศิลปะของการเล่าเรื่องผ่านบทบรรยายและ บทสนทนาที่มีผู้แสดงเป็นสื่อในการใช้เสียงสะท้อน บุคลิกภาพและอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในเรื่อง ซึ่งกระทำได้อย่างสมจริง แนบเนียน และมีชีวิตชีวา ในด้านกลวิธีการประพันธ์ บทละครวิทยุนับเป็น งานประพันธ์ที่มีกระบวนการสร้างสรรค์ตามแนวคิด เดียวกับวรรณกรรมประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น แต่มีรูปแบบที่แตกต่างเฉพาะตน กล่าวคือ บทละคร วิทยุเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ที่ “ซ่อนรูป” คือองค์ ประกอบต่างๆ ของเนื้อหาไว้จากสายตาของผู้อ่าน ด้วยมิได้บรรยายรายละเอียดเป็นตัวอักษรชัดเจน มากมาย และ “ซ่อนเสียง” จากหูของผู้ฟัง โดยให้ผู้ ฟังรับรู้และตีความองค์ประกอบเหล่านั้นด้วยตนเอง จากบทสนทนาของตัวละครและบทบรรยายสั้นๆ ที่ อาจใช้ในการเกริ่นนำหรือแทรกอยู่เป็นระยะ

นอกจากนั้น บทละครวิทยุยังสะท้อน วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันได้อย่าง

ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทหรือสภาวะแวดล้อมของ คนในสังคมตามยุคสมัยที่กล่าวถึงในเนื้อเรื่อง กล่าว ได้ว่าผู้ประพันธ์บทละครวิทยุมีความสามารถและ ความเป็นศิลปินเทียบเท่าผู้ประพันธ์วรรณกรรม ประเภทอื่นๆ ใน พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นยุคบุกเบิก ละครวิทยุของไทย คุณประดิษฐ์และคุณสมสุข กัลย์ จากฤก ได้ก่อตั้ง “ละครวิทยุคณะกันตนา” ขึ้นด้วย จิตวิญญาณศิลปิน ด้วยระยะเวลาไม่นานนัก คณะ กันตนา ก็สามารถเข้าสู่ความสำเร็จในวงการละคร วิทยุ โดยในปี 2501 คณะกันตนาส่งละครวิทยุเรื่อง “สิ่งที่ได้จากสมรภูมิ” จากบทประพันธ์ของ เอิบ กัน ตถาวร เข้าประกวดที่สถานีวิทยุ ป.ต.อ. และได้รับ รางวัลถ้วยทองคำชนะเลิศ ในปีเดียวกันนั้น กันตนา ได้ริเริ่มทำละครวิทยุแนว “ละครชีวิตประจำวัน” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากละครวิทยุฝรั่ง ประเภทที่เรียก ว่า “Radio Soap Opera” ละครวิทยุเรื่องแรกคือ เรื่อง “หญิงก็มีหัวใจ” ประพันธ์บทละครโดย กุสุมา สิ้นสุข (นามปากกาของคุณสมสุข กัลย์จากฤก) ละคร เรื่องนี้เกิดขึ้นด้วยแรงบันดาลใจจากเพลง “ผู้หญิง ก็มีหัวใจ” ของคณะสุนทราภรณ์ ขับร้องโดย รวง ทอง ทองล้นทม คณะกันตนาได้นำเอาเพลง “ผู้ หญิงก็มีหัวใจ” มาเป็นเพลงนำละคร ซึ่งนับว่าเป็น ปราบกฏการณ์ใหม่ของวงการละครวิทยุไทยความ สำเร็จของละครวิทยุเรื่อง “หญิงก็มีหัวใจ” ได้มีการ แปรรูปจากสื่อเสียงไปเป็นสื่อภาพทางจอโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังได้มีการเรียบเรียงบทละครวิทยุเรื่อง นี้ออกมาในรูปของ นวนิยายขนาด 2 เล่มจบเมื่อ ปี พ.ศ. 2502 จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ผดุงศึกษา นับ เป็นการบุกเบิกของการนำบทละครวิทยุมาประพันธ์ เป็นนวนิยายบนถนนสายนาฏกรรมเสียงผ่านสื่อ วิทยุกันตนาเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์มิติใหม่ๆ ให้กับ วงการหลายประการด้วยกัน อาทิ ในด้านรูปแบบ การนำเสนอบทละครวิทยุซึ่งแต่เดิมนิยมดำเนินเรื่อง ด้วยบทบรรยาย มีบทสนทนาน้อย คุณสมสุข กัลย์ จากฤก ปรับเปลี่ยนให้บทละครของกันตนาดำเนิน เรื่องด้วยบทสนทนาเป็นหลัก ส่วนในด้านดนตรีและ เสียงประกอบ (Sound effect) แต่เดิมจะบรรเลง เพลงสดๆ ในห้องส่ง กันตนา ก็ดัดแปลงด้วยการนำ

เอาเพลง ตลอดจนเสียงประกอบจากภาพยนตร์ต่างประเทศมาเกี่ยวร้อยเรื่องราวให้น่าสนใจและทันสมัย ดังเช่นนำเอา soundtrack จากภาพยนตร์เรื่อง“แดรกคิวลา”มาใช้ในละครวิทยุแนวสยองขวัญ สร้างความประทับใจแก่ผู้ฟังเป็นอย่างมากด้วยจิตวิญญาณศิลปินของคุณประดิษฐ์และคุณสมสุข กัลย์จาฤก ถือเป็นผู้ก่อกำเนิดงานประพันธ์บทละครวิทยุอันเป็นต้นทุนประมาณค่าไม่ได้

ด้วยเหตุนี้บทละครวิทยุของคณะกันตนาจึงเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าสามารถเป็นตำรับแห่งการเรียนรู้เป็นแนวทางให้กับนักสร้างสรรค์สืบค้นเทรนด์ใหม่ได้ ด้วยเหตุที่ละครวิทยุและบทละครวิทยุคณะกันตนาเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่ทรงคุณค่าดังกล่าวแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาผลงานสร้างสรรค์บทละครวิทยุคณะกันตนาโดยศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าของเนื้อหาตลอดจนศิลปะการใช้ภาษาที่มีคุณลักษณะครบถ้วนทัดเทียมกับวรรณกรรมประเภทอื่นๆ และเนื่องจากบทละครวิทยุคณะกันตนามีจำนวนมาก งานวิจัยชิ้นนี้จึงอาจเป็นแนวทางสำหรับโครงการวิจัยต่อเนื่องของสถาบันกันตนาในอันที่จะอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวรรณกรรมอันทรงคุณค่านี้อย่างเป็นระบบและเผยแพร่อย่างกว้างขวางเพื่อเป็นแนวทางการประพันธ์บันเทิงคดีที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพของเนื้อหาในการผลิตสื่อบันเทิงในรูปแบบอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษากระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบทละครวิทยุคณะกันตนา
- (2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของเนื้อหาของบทละครวิทยุคณะกันตนา ในด้านที่สะท้อนวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม
- (3) เพื่อศึกษาทวิวิธีการประพันธ์ด้านศิลปะการใช้ภาษาของบทละครวิทยุคณะกันตนา

ขอบเขตการวิจัย

บทความเรื่อง “การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์บทละครวิทยุของคณะกันตนา” เป็นงานวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์บทละครวิทยุฯ คัดสรรจำนวน 5 เรื่อง ดังนี้

- แนวภูตผี จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่

คฤหาสน์จักรรัตน์ จำนวน 66 ตอน

สุสานคนเป็น จำนวน 47 ตอน

เงินปากผี จำนวน 84 ตอน

รวมบทละครวิทยุแนวภูตผีจำนวนทั้งสิ้น 197 ตอน

- แนวชีวิตสะท้อนสังคม จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

จุดเจ็บในดวงใจ จำนวน 59 ตอน

ปมด้อย จำนวน 41 ตอน

รวมบทละครวิทยุแนวสะท้อนสังคมจำนวนทั้งสิ้น 100 ตอน

ในการศึกษาเชิงวิเคราะห์บทละครวิทยุข้างต้น ผู้วิจัยผู้วิจัยได้นำ แนวคิดเรื่องศิลปะการเล่าเรื่อง แนวคิดเรื่องการวิจารณ์วรรณกรรม, แนวคิดเรื่อง การสร้างสรรค์บทละครวิทยุ, แนวคิดเรื่องกำเนิดของวรรณกรรม และแนวคิดเรื่องโวหารภาพพจน์ในวรรณกรรม มาใช้เป็นกรอบในการศึกษา และใช้การวิเคราะห์ผ่านตัวบทละครวิทยุ (Textual Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประพันธ์มาเป็นวิธีการวิจัย (In-depth interview) โดยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

(1) ขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาการวิจัย ครั้งนี้จะศึกษาเชิงวิเคราะห์องค์ประกอบของเนื้อหาของบทละครวิทยุทั้ง 5 เรื่อง โดยใช้แนวคิดการพิเคราะห์วรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทนวนิยาย และ เรื่องสั้น อันได้แก่การวิเคราะห์แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และคุณค่าของเนื้อหาในด้านที่สะท้อน จรรโลง และพัฒนาสังคม

(2) ขอบเขตการวิจัยด้านรูปแบบ การวิจัย ครั้งนี้จะศึกษาเชิงวิเคราะห์ทวิวิธีการประพันธ์บทละครวิทยุในทางสร้างสรรค์ทั้ง 5 เรื่อง โดยใช้แนวคิดการสร้างสรรคบทละครวิทยุซึ่งเป็นวรรณกรรมที่

มีรูปแบบเฉพาะและมีบริบทของการนำไปใช้แตกต่างจากวรรณกรรมลายลักษณ์ที่เป็นบันเทิงคดีประเภทอื่น โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิเคราะห์ทางด้านศิลปะการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ และเกิดอารมณ์ ความรู้สึกคล้อยตาม ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการประพันธ์บทละครวิทยุ ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์สำนวนการเขียนที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้ประพันธ์ด้วย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

(1) ละครวิทยุ หมายถึง ละครทุกประเภท ทั้งละครตลก ละครชีวิต ละครสยองขวัญที่แสดงออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและผลิตโดยคณะละครวิทยุ

(2) ละครวิทยุคณะกันตนา หมายถึง ละครวิทยุ 5 เรื่อง ได้แก่ คฤหาสน์จักรรัตน์ สุสานคนเป็นเงินปากผี จุดเจ็บในดวงใจ และปมด้อย

(3) แก่นเรื่อง (Theme) หมายถึง แนวคิดหลักหรือแนวคิดสำคัญที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อให้ผู้อ่านทราบโดยผ่านทางตัวละครหรือเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่อง

(4) โครงเรื่อง (Plot) หมายถึง ลำดับเหตุการณ์ในเรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเป็นเรื่องราวอย่างคร่าวๆ ว่าจะเป็นไปได้ในทำนองใด ตั้งแต่การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องจนกระทั่งถึงจุดสุดยอดและการคลี่คลายสู่จุดจบของเรื่อง

(5) จุดสุดยอด (Climax) หมายถึง เหตุการณ์ตอนที่ตื่นเต้นเร้าใจที่สุดของเรื่องอันเป็นจุดเปิดเผยเรื่องราวที่ผูกปมหรือได้ข้อไขให้คลี่คลายทำให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความเข้าใจขึ้นทันที

(6) การขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง อุปสรรคหรือความตึงเครียดที่มีอยู่ในเนื้อเรื่อง

(7) ตัวละคร (Character) หมายถึง ผู้แสดงพฤติกรรมตามบทบาทที่ผู้ประพันธ์กำหนดเพื่อเป็นสื่อแสดงความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้อ่าน

(8) ตัวละครน้อยลักษณะ (Flat or Type Character) หมายถึง ตัวละครที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงด้านเดียว

(9) ตัวละครสถิต (Static Character) หมายถึง ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยประจำและคงลักษณะ

เช่นนั้นไว้ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น อัจฉริชยา สดใส ร่าเริงโดยหากจะเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล

(10) ตัวละครหลายลักษณะ (Round Character) หมายถึง ตัวละครที่มีความสมจริงมีความคิด ความต้องการอย่างที่มีมนุษย์คิดและปรารถนา

(11) ตัวละครพลวัต (Dynamic Character) หมายถึง ตัวละครที่เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพตลอดจนความคิดหรือพฤติกรรมต่างๆ ไปตามสภาพชีวิต

(12) ฉาก (Setting) หมายถึง บรรยากาศหรือสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง

(13) บทสนทนา (Dialogue) หมายถึง คำพูดของความจริงๆ ที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้ประพันธ์นำเสนอผ่านตัวละครในเรื่อง

(14) คนชายขอบ หมายถึง คนในระดับล่างของสังคมที่ถูกคนในสังคมละเลยไม่ให้ความสำคัญและถูกเหยียดหยาม เนื่องจากมีฐานะยากจน มีกำเนิดและสถานภาพต่ำด้อยหรือชนเผ่าที่อาศัยในสังคมที่มีการเหยียดผิว เช่นในสหรัฐอเมริกา

(15) ภาพพจน์ (Figure of speech) หมายถึง สำนวนภาษารูปหนึ่งเกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผิดแผกไปจากการเรียงลำดับ คำ หรือความหมายของคำตามปกติ เพื่อให้เกิดภาพหรือให้มีความหมายพิเศษ

(16) อุปมา (Simile) หมายถึง ภาพพจน์ชนิดหนึ่งที่น่าเอาสิ่งต่างกัน 2 สิ่ง มาเปรียบเทียบกันโดยใช้คำเชื่อมเหมือน ประดุจ ประหนึ่ง เฉกเช่นราวกับ เป็นต้น

(17) อุปลักษณ์ (Metaphor) หมายถึง ภาพพจน์ชนิดหนึ่งที่น่าเอาสิ่งที่ต่างกัน 2 สิ่ง หรือมากกว่าแต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันมาเปรียบเทียบกัน โดยเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง

(18) บุคลาธิษฐาน (Personification) หมายถึง ภาพพจน์ชนิดหนึ่งที่สมมุติสิ่งไม่มีชีวิต ความคิด นามธรรม หรือสัตว์ให้มีสติปัญญา อารมณ์ หรือกิริยาอาการเยี่ยงมนุษย์

(19) อธิพจน์ (Hyperbole) หมายถึง ภาพพจน์ชนิดหนึ่งที่กล่าวเกินจริง สำหรับเน้นความ

(20) ปฏิทรรศน์หรือปรพากย์ (Paradox) หมายถึง คำกล่าวหรือศิลปะการใช้คำโดยนำคำที่มีความหมายขัดแย้งกันมากล่าวทำนองเปรียบเทียบ ให้มีความหมายลึกซึ้งกินใจ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) บทละครวิทยุคุณะกันตนาได้รับการอนุรักษ์และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้สนใจเข้าใจพัฒนาการและประวัติศาสตร์งานนิเทศศาสตร์ของไทยในระยะแรกๆ (สื่อวิทยุและละครวิทยุ)

(2) บุคลากรด้านการผลิตสื่อบันเทิงสามารถพัฒนาทักษะการประพันธ์เพื่อนำเสนอเนื้อหาหรือแนวคิดที่สร้างสรรค์ในการผลิตผลงานเพื่อจรรโลงสังคม

(3) การศึกษาวิเคราะห์บทละครวิทยุคุณะกันตนาจะเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการศึกษาเชิงวิเคราะห์สื่อบันเทิงประเภทอื่นๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอย่างกว้างขวางต่อไป

(4) คนรุ่นหลังได้รับความรู้เกี่ยวกับบทละครวิทยุในด้านที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทหนึ่งโดยมีบทละครวิทยุคุณะกันตนาเป็นสื่อการเรียนรู้

(5) คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่าของละครวิทยุที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับชีวิตคนรุ่นเก่าอย่างแนบแน่น และสะท้อนภูมิปัญญาของศิลปินไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการค้นคว้าวิจัย สรุปความรู้เกี่ยวกับบทละครวิทยุคุณะกันตนา ได้ดังนี้

(1) กระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบทละครวิทยุคุณะกันตนา

1.1 ที่มาของเรื่อง

จากการศึกษากระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบทละครวิทยุคุณะกันตนา

พบว่าบทละครวิทยุคุณะกันตนาเป็นบทประพันธ์สร้างสรรค์ของนักประพันธ์ 2 ท่านคือคุณประดิษฐ์ กัลย์จาฤกและภรรยาคือคุณสมสุข กัลย์จาฤก โดยได้รับแรงบันดาลใจจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่

แรงบันดาลใจจากเพลง บทละครวิทยุในระยะเริ่มแรกที่คุณประพันธ์ได้แรงบันดาลใจจากเพลงทำให้เกิดจินตนาการในการสร้างเรื่องราวชีวิตรักสะเทือนอารมณ์ของหนุ่มสาวในสังคม เช่น ผู้หญิงก็มีหัวใจ ช่างร้ายเหลือ และมารหัวใจ

แรงบันดาลใจจากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น เรื่อง “ผู้หญิงคนหนึ่ง” มาจากข่าวต่างประเทศของมาเลเซียที่มีคนงานหญิงตกลูกจากนั่งร้านที่ใช้ก่อสร้างตึกเสียชีวิต ผู้ประพันธ์จึงผูกเรื่องราวจากจินตนาการเกี่ยวกับปัญหาชีวิตของหญิงคนนี้เป็นต้น

แรงบันดาลใจจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่มีผู้เล่าให้ฟัง เช่นเรื่อง ปอบผีฟ้า เรื่องจริงที่คุณสุพรรณ บูรณะพิมพ์ศิลปินนักแสดงเล่าให้คุณประพันธ์ ฟังว่ามีนักข่าวคนสนิทที่เป็นคนภาคอีสานพูดถึงเรื่อง “ผีฟ้า” ที่รักษาคนไข้ซึ่งผู้ประพันธ์ไม่ทราบข้อมูลนี้มาก่อนและพูดถึง “ปอบ” ที่ผู้ประพันธ์รู้จักทำให้เกิดตัวละครในจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่เป็นทั้งผีฟ้าและปอบในคนคนเดียวกัน โดยสาเหตุที่ทำให้ผีฟ้าต้องเป็นปอบนั้น ก็เพราะผิดคำสั่งที่ให้ไว้แก่ครูบาอาจารย์ จึงกลายเป็น “ปอบผีฟ้า” ตัวละครเอกของบทละครวิทยุชื่อเดียวกัน

แรงบันดาลใจจากประสบการณ์ชีวิตและจินตนาการของผู้ประพันธ์เอง เช่น เรื่อง เงินปากผี ผู้ประพันธ์เกิดแรงบันดาลใจจากความกลัวที่รู้ว่าเมื่อมีคนตาย ญาติจะใส่เหรียญลงในปากศพ จึงต้องการเตือนสติคนเป็นเรื่องโทษของการลักขโมยว่า คนที่ขโมยแม้กระทั่งเงินในปากผีจะได้รับผลกระทบอย่างไร ดังที่ผู้ประพันธ์กล่าวว่า “...เด็กที่ชอบขโมยจะได้รับกรรมยังไง ไม่อยากให้เด็กขโมย”

นอกจากแรงบันดาลใจข้างต้นแล้ว บทละครวิทยุคุณะกันตนายัง “โดดเด่น” ด้วยจินตนาการเชิงสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ดังที่ผู้

ประพันธ์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจินตนาการกับการสร้างสรรค์บทละครวิทยุว่า “...วิทยุมันเป็นจินตนาการอย่างเดี่ยว ง่าย จะทำอะไรก็ได้ บนฟ้าจะมีอะไรที่บรรเจิดก็ได้ แต่ว่าทีวีนี้เราต้องทำของจริงให้เขาเห็นให้ได้ เพราะฉะนั้นวิทยุง่ายกว่าเยอะ เราจะทำอะไรก็ได้สิ่งที่ทำไม่ได้เราก็พูดได้ เป็นวิทยุบรรยายได้ แต่ทีวีนี้ภาพเท่านั้น” (สมสุข กัลย์จากุก, สัมภาษณ์) ดังนั้น “จินตนาการ” จึงเป็นที่มาที่สำคัญของบทละครวิทยุคณะกันตนาออกเนื่องจากแรงบันดาลใจ

1.2 ขั้นตอนการเขียน ในการประพันธ์บทละครวิทยุคณะกันตนา ผู้ประพันธ์ได้วางโครงเรื่องโดยนำประเด็นหรือแนวคิดที่น่าสนใจจากข้อมูลที่ได้รับมาผูกปมปัญหาของเรื่องกำหนดเหตุการณ์ต่างๆ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นการดำเนินเรื่องและจุดจบของเรื่องและกำหนดตัวละครซึ่งเป็นการบูรณาการจากข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงผสมผสานกับจินตนาการเชิงสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมจริง ถูกต้องและเชื่อถือได้

(2) องค์ประกอบของเนื้อหาบทละครวิทยุคณะกันตนา จากการศึกษาเชิงเคราะห์องค์ประกอบของเนื้อหาบทละครวิทยุคณะกันตนาพบว่าแม้บทละครวิทยุเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ที่สื่อทางเสียงและมีรูปแบบการประพันธ์ที่แตกต่างจากวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทนวนิยายและเรื่องสั้นก็ตามแต่บทละครวิทยุมีองค์ประกอบที่ไม่แตกต่างจากวรรณกรรม 2 ประเภทดังกล่าว ดังนี้

2.1 แก่นเรื่อง บทละครวิทยุคณะกันตนา ประกอบด้วยแก่นเรื่องหรือแนวคิดหลักที่ชัดเจนทุกเรื่อง ดังนี้

2.1.1 บทละครวิทยุเรื่องจุดเจ็บในดวงใจ สะท้อนถึงการแบ่งชนชั้นที่ทำให้มนุษย์ในสังคมทำร้ายซึ่งกันและกันโดยผู้ที่ถูกดูถูกเหยียดหยามเกิดความอาฆาตพยาบาททำให้สังคมปราศจากความสุขสงบ

2.1.2 บทละครวิทยุเรื่องสุสานคนเป็น สะท้อนแนวคิดที่ว่าบทเรียนในอดีตส่งผลต่อความคิดและการกระทำในปัจจุบันของมนุษย์และสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมอันเนื่องมาจากความละโมภ

2.1.3 บทละครวิทยุเรื่องปมด้อยสะท้อนแนวคิดที่มนุษย์ต่างมี “ปม” ในชีวิตของตนเองซึ่งหากไม่ปล่อยวาง ชีวิตย่อมไม่มีความสุข อันเนื่องมาจากอิทธิพล ของ “ปม” นั้นที่กลายเป็นปมด้อย ทำให้ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น

2.1.4 บทละครวิทยุเรื่อง เงินปากผี สะท้อนแนวคิดว่าการลักขโมยเป็นบาปและความละโมภทำให้เกิดผลร้ายทั้งต่อตนเองและผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง

2.1.5 บทละครวิทยุเรื่องศฤงคารจักรัตน์ สะท้อนแนวคิดเรื่องการกำจัดคนชั่วให้หมดสิ้นไปมิให้ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น และแนวคิดเรื่องการไม่รู้จักปล่อยวางทำให้เห็นแก่ตัวและเบียดเบียนผู้อื่น

2.2 โครงเรื่อง บทละครวิทยุคณะกันตนา ประกอบด้วยโครงเรื่องที่มีเอกภาพโดยเหตุการณ์ในเรื่องสอดคล้องและสนับสนุนแก่นเรื่องมีการเปิดเรื่องที่ดึงดูดความสนใจของผู้ฟังทั้งในลักษณะของศิลปะการบรรยาย และการใช้บทสนทนา การดำเนินเรื่องประกอบด้วยปมปัญหา ความขัดแย้ง และการแก้ปัญหา การจบเรื่องที่สมเหตุสมผลที่ประกอบด้วยเหตุการณ์อันเป็นจุดสุดยอดและการคลี่คลายปัญหาตามแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม

2.3 ตัวละครในบทละครวิทยุคณะกันตนา ส่วนใหญ่เป็นตัวละครประเภทน้อยลักษณะและตัวละครสถิตที่แบ่งเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจนคือ ฝ่ายธรรมและฝ่ายอธรรม มีตัวละครประเภทสมจริงอยู่บ้างและมีตัวละครที่มีลักษณะผสมผสานคือเป็นตัวละครประเภทน้อยลักษณะที่แฝงลักษณะสมจริงและมีความเป็นตัวละครพลวัตปะปนอยู่

2.4 ฉากในบทละครวิทยุคณะกันตนาส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอผ่านบทสนทนามากกว่าการบรรยาย โดยใช้เสียงประกอบอื่นๆ เพื่อสื่อให้ผู้ฟังทราบถึงสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ อย่างไรก็ตามมีการ

บรรยายฉากที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเหตุการณ์ในเรื่องในบทละครวิทยุ เรื่องเงินปากผี และคดีหาสน์จักรรัตน์

(3) คุณค่าของเนื้อหาบทละครวิทยุคณะกันตนาจากการศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าของเนื้อหาของบทละครวิทยุคณะกันตนาพบว่าบทละครวิทยุมีคุณค่าในด้านต่างๆดังนี้

(3.1) คุณค่าทางวัฒนธรรม วิทยุเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญตั้งนั้นละครวิทยุซึ่งเป็นสื่อบันเทิงจึงมีพันธกิจสำคัญประการหนึ่ง คือสะท้อนวัฒนธรรมไทยเพื่ออนุรักษ์สิ่งดีงามให้คงอยู่ และเผยแพร่ให้ชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าและสืบสานต่อไป ซึ่งจากการศึกษาบทละครวิทยุคณะกันตนาพบว่าบทละครวิทยุ 5 เรื่องได้สะท้อนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีปิศาจ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเงินปากผี ความเชื่อเกี่ยวกับการฝังศพ ความเชื่อเรื่องการไล่ผี และความเชื่อเรื่องการสะกดผี ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังในการป้องกันผี ความเชื่อเรื่องผีเกี่ยวกับการบรักษาพยาบาล ความเชื่อเรื่องกลิ่นศพ ความเชื่อเรื่องของผีต่อคนในสังคม และความเชื่อเรื่องผีبوب ตัวอย่างบทสนทนา ความเชื่อเรื่องผีเกี่ยวกับรักษาพยาบาล

เป่า(พ่อของปู่) ...แล้วผมเห็นว่า ไอ้แบบนี้มันคงเกี่ยวกับภูตผีปิศาจ ต้องรักษาทางไสยศาสตร์ ต้องพาไปหาพระหาเจ้านั้นถึงจะหาย(“เงินปากผี” ตอน 28 หน้า 3)

ความเชื่อเกี่ยวกับการมีเคราะห์ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องกลางสังขรณ์และความเชื่อเรื่องการรดน้ำมนต์และทำบุญเพื่อขจัดเคราะห์ ตัวอย่างบทสนทนา ความเชื่อเรื่องกลางสังขรณ์

ลาวลีย์ ...โบราณเขาว่าถ้ามีเราไม่มีหัวก็มักจะมิเคราะห์ถึงชีวิต นี่แกเห็นฉันเป็นสองหน้า คงไม่เป็นไปหรอกนะคะ (“เงินปากผี” ตอนที่ 26 หน้า6)

นอกจากนี้ยังสอดแทรกความเชื่อเรื่องการทำพิธีสาปแช่งขโมย ความเชื่อเรื่องการเสกของเขาร่างผู้อื่น และ ความเชื่อเรื่องการบนบานศาลกล่าว เป็นต้น

3.1.2 วิธีชีวิตความเป็นอยู่ในบทละครวิทยุเรื่อง”เงินปากผี” ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนปัญหาความยากจนของคนในชนบทที่ห่างไกลขาดแคลนปัจจัยสี่ ทั้งน้ำ อาหาร และสวัสดิการการรักษาพยาบาลทำให้ต้องมีชีวิตที่พึ่งพาตามธรรมชาติ เช่น การขุดเผือก มัน การจับสัตว์มาขายเพื่อหารายได้ รวมไปถึงการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ตัวอย่าง บทสนทนาสะท้อนสภาพภูมิอากาศที่แห้งแล้งทำให้เกิดสภาวะขาดแคลนน้ำหล่อตี่ใจเมื่อรู้ว่าจะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำในหมู่บ้าน) โอ...ก็ดีซีอะ ที่นี้น้ำหายากจังเลย (“เงินปากผี” ตอนที่ 5 หน้า 3)

3.1.3 ค่านิยมและทัศนคติการรักนวลสงวนตัว ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนค่านิยมการรักนวลสงวนตัว โดยสื่อผ่านบุคลิกภาพของตัวละคร เอกฝ่ายหญิงหรือ”นางเอก” ของเรื่องไม่ว่าจะเป็นจิตศจี จาก”จุดเจ็บในดวงใจ” อุษาจากสุสานคนเป็น ลาวลีย์จาก”เงินปากผี” จริยา จาก”ปมด้อย ” หรือ มารยาท จาก”คดีหาสน์จักรรัตน์” ก็ตาม และรักนวล สงวนตัวโดยมีค่านิยมยึดมั่นในเรื่องการเข้าตามตรอกออกตามประตูทั้งสิ้น ตรงข้ามกับตัวละครหญิงฝ่ายร้ายได้แก่ สรวงสุดาจาก”จุดเจ็บในดวงใจ ” รสสุคนธ์จาก”สุสานคนเป็น” ไฉไลจาก”เงินปากผี” และกำไลทองจากปมด้อยซึ่งเป็นผู้ที่แสดงออกในด้านความรักต่อเพศตรงข้ามอย่างชัดเจน รวมไปถึงบุคลิกภาพหรือรสนิยมในการแต่งกายเช่น กำไลทองที่สวมกระโปรงสั้นตามสมัยนิยมในยุคนั้น และยอมให้ฝ่ายชายถูกเนื้อต้องตัวตามที่ปรากฏในเนื้อเรื่องดังกล่าวแล้ว

ค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพในบทละครวิทยุเรื่อง”เงินปากผี” สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพว่าอาชีพสัพเพหรือไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมมากนัก นอกจากนั้นอาชีพตำรวจก็เป็นอาชีพที่ไม่พึงประสงค์เพราะอาจมีศัตรูแตกต่างจากอาชีพข้าราชการที่หลายคนนิยมว่ามีเกียรติและมีรายได้ประจำซึ่งอาจเป็นเพราะตัวละครในเรื่องส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านก็ยากจนและไร้การศึกษา ดังนั้นแม้พวกเขาจะต้องพึ่งพาสัพเพหรือในการทำ แต่ก็ไม่เห็น

ตามสำคัญและรู้สึกถึงเกี่ยวว่าเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนตาย

มารยาทในการเข้าพบผู้ใหญ่ ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนอากัปภิกิริยาอ่อนน้อมถ่อมตนของจริยาตัวละครของฝ่ายหญิงของบทละคร เรื่อง”ปมด้อย ” ที่ทำให้คุณทวดของกำไลทองรู้สึกชื่นชมเธอ การแบ่งชนชั้นในบทละครวิทยุเรื่อง “จุดเจ็บในดวงใจ ” ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนถึงค่านิยมที่ดีที่ยึดในวัตถุ การแบ่งชนชั้นโดยการวัดค่าของคนจากสิ่งภายนอก ได้แก่ฐานะและสถานภาพ

3.1.4 ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ นอกเหนือจากค่านิยมต่างๆในเชิงสังคมและวัฒนธรรม ในบทละครวิทยุยังสอดแทรกความรู้รอบตัวเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่นความรู้เกี่ยวกับเรื่องเจดีย์และความรู้เรื่องค่าของเงิน ซึ่งพบในเรื่อง “เงินปากผี”

3.2 คุณค่าทางสังคมวิทยา บทละครวิทยุ คณะกันตนาสะท้อนปัญหาความยากจนของคนในชนบทและปัญหาอาชญากรรมในสังคมเมืองที่มีความเจริญทางวัตถุ ดังนี้

ปัญหาความยากจนปรากฏในบทละครวิทยุ เรื่อง “เงินปากผี” โดยผู้ประพันธ์สื่อผ่านครอบครัวของหล่อและเพื่อนของเขา ความยากจนทำให้เกิดขโมย เช่น เด็กๆ และยายแก่ที่ขโมยอาหารจนถูกปรักปรำว่าเป็น “ปอบ” ทำให้สังคมเดือดร้อน และทำให้คนในสังคมให้ความสำคัญกับ “เงิน” จนเกิดความละโมภ

ปัญหาอาชญากรรมได้แก่ ปัญหาการทำแท้งซึ่งปรากฏในบทสนทนาในละครตัวใหญ่ เรื่องปมด้อย และปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ผู้ประพันธ์สะท้อนปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศอันเนื่องมาจากการแต่งกายยั่วยุของวัยรุ่นหญิงของไทยที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยในปัจจุบัน

3.3 คุณค่าทางจริยธรรมนับว่าพันธกิจของสื่อมวลชนในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชนและคนในสังคมนั้นมีความสำคัญมากซึ่งสอดคล้องกับสำนึกความรับผิดชอบของผู้ประพันธ์บทละครวิทยุ คณะกันตนาที่กล่าวถึงกลวิธีการประพันธ์ที่แสดงจุดยืนของตนว่า “ทุกเรื่องจะต้องมีการสอดแทรกการสอน ถ้าเราจะพูดว่าคนดีจะต้องได้ดีมันก็จะเขยไปแต่เวลาเขียนเรื่องจริงๆ ก็ต้องนึกเอาไว้ เพียงแต่การเขียนเรื่องจะใช้วิธีที่แตกต่างกันไป” (สมสุข ภัลย์จาฤก, สัมภาษณ์)

จากการศึกษาบทละครวิทยุคณะกันตนาพบว่าผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกแนวความคิดที่ส่งเสริมคุณธรรมของคนในสังคมโดยสื่อผ่านองค์ประกอบต่างๆ ของเรื่องดังนี้ แก่นเรื่อง บทละครวิทยุคณะกันตนา ทั้ง 5 เรื่องประกอบด้วยแก่นเรื่องที่สะท้อนแนวคิดที่เป็นสัจธรรม คือการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยเรื่อง “จุดเจ็บในดวงใจ” สะท้อนถึงการแบ่งชนชั้นที่ทำให้มนุษย์ทำร้ายจิตใจซึ่งกันและกัน เรื่อง “สุสานคนเป็น” สะท้อนแนวคิดที่ว่า บทเรียนในอดีตส่งผลต่อความคิดและการกระทำในปัจจุบันของมนุษย์ เพื่อมิให้ต้องประสบความทุกข์ซ้ำซาก เรื่อง “ปมด้อย”

สะท้อนแนวคิดว่ามนุษย์ต่างมี “ปม” ในชีวิตของตนเองซึ่งเป็นเรื่องปกติแต่คนบางคน “เก็บ” ปมนั้นไว้ไม่ยอมปล่อยวาง ทำให้ไม่มีความสุขและยอมให้ “ปม” นั้นกำหนดพฤติกรรมของตนเองอันเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทำให้ผู้อื่นเดือนร้อนซึ่งในที่สุดตนต้องได้รับผลกระทบตามสนอง เรื่อง “เงินปากผี” สะท้อนแนวคิดว่าการลักขโมยเป็นบาปซึ่งสอดคล้องกับคำสั่งสอนในศาสนาพุทธ และเรื่อง “คฤหาสน์จักร์ตัน” สะท้อนแนวคิดเรื่องการกำจัดคนชั่วให้หมดไปจากสังคมและการยึดติดในอำนาจ การไม่รู้จักรักปล่อยวางทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวโดยกระทำทุกวิถีทางที่จะรักษาอำนาจนั้นไว้ โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น

ตัวละคร ในบทละครวิทยุของคณะกันตนา ล้วนมีตัวละครสำคัญเป็น “สื่อ” ที่ผู้ประพันธ์สะท้อนถึงธรรมชาติของมนุษย์โดยส่วนใหญ่จะเป็นตัวละคร

น้อยลักษณะที่เป็นฝ่าย “ธรรม” หรือธรรมอย่างชัดเจน ตัวละครเหล่านั้นแสดงพฤติกรรมและมีจุดจบที่สะท้อนแนวคิดเรื่อง “กฎแห่งกรรม”

บทสนทนาและบทบรรยายได้สอดแทรกเรื่องของความมั่งใจ ความเมตตากรุณา ความพอเพียง การพึ่งพาตนเองและความประหยัด การไม่อาฆาตพยาบาท ความซื่อสัตย์สุจริต ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องความรักและการใช้ชีวิตคู่ ความยุติธรรมและการรักษากฎหมาย การขอโทษ การสำนึกผิด ความกตัญญู การไม่ใช้ความรุนแรง ความสามัคคี ธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของชีวิต การรักษาความดีและกฎแห่งกรรม ความขยันหมั่นเพียรและความสำคัญของการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์บทละครวิทยุคณะกันตนา กล่าวได้ว่าเนื้อหาของบทละครฯ มีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ในเชิงสร้างสรรค์โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับพันธกิจของสำคัญของสื่อมวลชนคือปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมให้แก่คนในสังคมทั้งในด้านการสะท้อนวัฒนธรรมความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมที่เป็นปรากฏการณ์จริงในสังคมทำให้ผู้ฟังเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตแบบไทยๆ และเป็นมรดกล้ำค่าของชาติที่ต้องช่วยกันธำรง รักษาไว้ และในด้านการสะท้อนปัญหาสังคมที่ทุกฝ่ายควรสนใจและหาแนวทางแก้ไข ตลอดจนในด้านที่สะท้อนข้อคิดและแนวทางการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อยกระดับจิตใจผู้ฟังหรือคนในสังคมให้ยึดมั่นในความดีงามเพื่อจรจรโลงสังคมให้สงบสุขและเจริญก้าวหน้า

(4) กลวิธีการประพันธ์ด้านศิลปะการใช้ภาษาและศิลปะการแสดงออกทางเสียงของบทละครวิทยุคณะกันตนา

4.1 การสื่อสารด้วยศิลปะการใช้ภาษา จากการศึกษาเชิงวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ด้านศิลปะการใช้ภาษาของบทละครวิทยุคณะกันตนาพบว่า ผู้ประพันธ์บทละครวิทยุคณะกันตนาได้ใช้ศิลปะการบรรยาย การเขียนบทสนทนาที่สอดคล้องกับ

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของบทละครวิทยุ โดยมีสำนวนการเขียนหรือการใช้ถ้อยคำที่ชัดเจนเข้าใจง่ายสมจริงตามลักษณะการใช้ในชีวิตประจำวันที่สุดคล้องกับบุคลิกภาพและสถานภาพของตัวละคร นอกจากนี้ยังสะท้อนเอกลักษณ์ของภาษาไทยทั้งในด้านลักษณะทางไวยากรณ์ที่ชัดเจนได้แก่การใช้คำซ้อน 4 จังหวะและในด้านวัฒนธรรมทางภาษาที่เป็นสื่อส่งเสริมคุณธรรมที่สะท้อนความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในสังคมที่สั่งสมและสืบทอดกันมา นับแต่อดีตจนปัจจุบัน ได้แก่ การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย ซึ่งพบมากในบทละครวิทยุคณะกันตนา ทั้ง 5 เรื่องจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นศิลปะการใช้ภาษาที่โดดเด่นของผู้ประพันธ์ รวมทั้งการใช้ภาพพจน์โวหารประเภทต่างๆ ที่ทำให้บทละครวิทยุคณะกันตนาเป็นสื่อบันเทิงที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร โดยสามารถทำให้ผู้ฟังเกิดมโนภาพและจินตนาการตลอดจนเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามเหตุการณ์และตัวละครในเรื่องทำให้เกิดอารมณ์สในการฟังดังนี้

4.1.1 การบรรยาย ผู้ประพันธ์บทละครวิทยุคณะกันตนาได้ใช้กลวิธีการบรรยายในกรณีต่างๆ ดังนี้

- การให้ความช่วยเหลือให้ผู้ฟังที่พลาดโอกาสในการฟังได้ทราบความเป็นไปของเรื่อง
- การดำเนินเรื่อง และการบรรยายเกี่ยวกับตัวละครได้แก่ การบรรยายลักษณะทางกายภาพ การบรรยายอากัปกริยา การบรรยายบอกความเป็นไปหรือสภาพ การบรรยายบอกความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการบรรยายบอกลักษณะนิสัย

4.1.2 บทสนทนา ผู้ประพันธ์บทละครวิทยุคณะกันตนาได้ใช้บทสนทนาในกรณีต่างๆ ดังนี้

- การดำเนินเรื่อง การให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวละคร ได้แก่ บทสนทนาบอกลักษณะทางกายภาพ บทสนทนาบอกอากัปกริยา บทสนทนาบอกความคิด อารมณ์ ความรู้สึก บทสนทนาบอกลักษณะนิสัย และสนทนาความเป็นไปหรือสภาพ
- สำนวนการเขียน การใช้คำที่เป็นภาษาในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การใช้คำที่ทำให้เห็นภาพ

การใช้คำที่ส่งผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง การใช้ภาษาปาก การใช้คำซ้อน 4 จังหวะ การใช้สำนวนสุภาพ และคำพังเพย

- การใช้โวหารภาพพจน์ ได้แก่ ภาพพจน์แบบอุปมา ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ ภาพพจน์แบบบุคคลาธิษฐาน ภาพพจน์แบบอธิพจน์ และภาพพจน์แบบสัจพจน์

4.2 การสื่อสารด้วยศิลปะการแสดงออกทางเสียง จากการศึกษาทวิวิธีการประพันธ์บทละครวิทยุคณะกันตนาพบว่าผู้ประพันธ์ได้สะท้อน ศิลปะการแสดงออกทางเสียงที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของบทละครวิทยุทั้งในแง่ของการกำหนดเสียงพูดของตัวละคร การใช้เสียงประกอบ และการใช้เสียงดนตรี เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

(1) เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยผลงานสร้างสรรค์บทละครวิทยุคณะ

กันตนา จำนวน 5 เรื่อง จากจำนวนทั้งหมดประมาณกว่า 300 เรื่อง ดังนั้นผู้ที่สนใจวรรณกรรมประเภทนี้สามารถศึกษาวิจัยบทละครเรื่องอื่นๆ ได้ในลักษณะเดียวกัน โดยอาจจัดตั้งเป็นโครงการต่อเนื่องเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ให้กว้างขวางต่อไป

(2) เนื่องจากมีบทละครวิทยุคณะกันตนาหลายเรื่องที่ได้รับการเผยแพร่ในรูปแบบของละครโทรทัศน์หลายครั้งและบางเรื่องได้มีการนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ โดยมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทของยุคสมัย ผู้สนใจจึงสามารถศึกษาวิจัยในเชิงเปรียบเทียบระหว่างสื่อบันเทิงประเภทละครวิทยุที่สื่อด้วยเสียงละครโทรทัศน์และภาพยนตร์ที่สื่อด้วยภาพและเสียง เพื่อศึกษาพัฒนาการและความสัมพันธ์ระหว่างสื่อทั้ง 3 ประเภท เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สื่อบันเทิงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารในโลกปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กระแสร์ มาลาภรณ์ และ ชูดา จิตพิทักษ์. มนุษย์กับวรรณกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ โอ.เอส. พรินต์ติ้ง จำกัด, 2528.
- กลอนรี ราชปรีชา, พ.ท. หญิง. การพัฒนาสมรรถภาพทางการอ่าน. นครนายก : โรงพิมพ์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2540.
- กุหลาบ มัลลิกามาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.
- จุฑานาถ ภูเจริญ, พ.ท.หญิง. ตำราการวิจารณ์วรรณกรรม. นครนายก : โรงพิมพ์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2541.
- เจือ สตะเวทิน. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์, 2518.
- ชนะ เวชกุล. การเขียนสร้างสรรค์. พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2524.
- ดรีศิลป์ บุญขจร. นวนิยายกับสังคมไทย (พ.ศ.2475 –2500). กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์, 2522.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น. วิทยาวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2506.
- บุญยงค์ เกศเทศ. วรรณกรรมวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทิพย์อักษร, 2525.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. วิเคราะห์วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- ประจักษ์ ประกายพิทยากร. วรรณคดีวิเคราะห์ พระอภัยมณี ฉลอง 600 ร้อยปี สุนทรภู่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529.
- ประสิทธิ์ กาศย์กลอน. แนวทางการศึกษาวรรณคดี ภาษาวิ การวิจัย และวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2523.
- ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, สมาคม. 25 ปี ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2547.
- รื่นฤทัย สัจพันธ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2523.
- วันดี ปาละกาวงค์ ณ อยุธยา, พ.อ.หญิง และคณะ. ตำราภาษาไทย ๒ LG 4002). นครนายก : โรงพิมพ์ โรงพิมพ์นายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 2553.
- วิทย์ ศิวศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือ, 2504.
- สมถวิล วิเศษสมบัติ. วรรณคดีการละคร. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต. 2529.
- สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์, ผู้เรียบเรียง. หลัคนักเขียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมดิคัล มีเดีย, 2530.
- สมพร มั่นตะสูตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2525.
- สมพร มั่นตะสูตร. วรรณกรรมสังคมและการเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2525.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : เอสอาร์พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2539.
- สิทธา พิณจภูวดล. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2515.
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2525.

สัมภาษณ์

- สมสุข กัลย์จากฤก